

T.C.
UFUK ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ
ÖZEL HUKUK ANABİLİM DALI
ÖZEL HUKUK PROGRAMI

TEMSİLİN TÜRLERİ

ÜÇLÜ BORÇ İLİŞKİLERİ DERSİ ÖDEVİ

SELİN KARAGAN
2107B0006

DERSİN HOCASI
PROF. DR. ARİF KOCAMAN

ANKARA
2022

İÇİNDEKİLER

GİRİŞ

I. TÜRK HUKUKUNDA TEMSİL KAVRAMI VE TEMSİLİN TEMEL İLKELERİ

A. Genel Olarak Temsil Kavramı

B. Türk Hukukunda Temsil

C. Temsilin Temel İlkeleri

1. Temsil Yetkisinin Varlığı
2. Açıklama İlkesi
3. Güven İlkesi
4. Soyutluk İlkesi

II. TEMSİLİN TÜRLERİ

A. Genel Olarak

B. Etki ve Neticelerine Göre Temsil

1. Doğrudan Doğruya Temsil
2. Dolaylı Temsil

C. Kaynağına Göre Temsil

1. Kanuni(Yasal) Temsil
2. İradi Temsil
 - a. Temsil Olunan Adına Hareket Etme
 - b. Temsil Yetkisinin Varlığı

D. Temsilcinin Hareket Şekline Göre Temsil

1. Aktif Temsil
2. Pasif Temsil

E. Temsil Yetkisinin Bulunup Bulunmamasına Göre Temsil

1. Yetkili Temsil
2. Yetkisiz Temsil

F. Temsilci Sayısına Göre

1. Tek Başına Temsil
2. Birden Fazla Temsilci İle Temsil
 - a. Elbirliği Temsil
 - b. Müteselsil Temsil

G. Temsil Yetkisinin Veriliş Şekline Göre

1. İç Temsil
2. Dış Temsil

H. Temsil Yetkisinin Kapsamına Göre

1. Özel Temsil
2. Genel Temsil

I. Ön Temsil- Alt Temsil- Yan Temsil

J. Çifte Temsil

SONUÇ

KAYNAKÇA

GİRİŞ

Bir hukuki işlem kural olarak yalnızca o hukuki işlemi gerçekleştiren kişilerin hukuk dünyasında hüküm ve netice ifade etmesine karşın; toplumsal ihtiyaçlardaki değişimler dolayısıyla işlerin yoğunluğu, hastalıklar, işlemin gerçekleşeceği yerde bulunamama, uzmanlığın öneminin artışı gibi sebeplerle bir kişinin hukuki işlemi bizzat gerçekleştirmesi mümkün olmayabilmektedir. Ayrıca medeni hakları kullanma ehliyeti bulunmayan kimselerde hukuki işlemlerini bizzat gerçekleştirememektedirler. O halde bizzat bir hukuki işlemin yapılmasına engel olan maddi ve hukuki engellerin bulunduğu hallerde, bu işlemin kişi adına bir başkası tarafından yapılmasına olanak tanıyan bir kuruma ihtiyaç duyulmaktadır. Bu kapsamda temsil kurumu, önemli bir hukuki mekanizma olarak karşımıza çıkmaktadır.

Temsil kurumu, çeşitli nedenlerden kaynaklı olarak kendisini bir hukuki işlemde temsil edemeyen kişilere yardımcı olmak gayesinin yanı sıra; temsil ilişkisi ile temsil edilen ve temsilcinin maddi veya diğer birtakım menfaatlerinin korunmasını ve dengelenmesini amaçlamaktadır.

Temsil kurumu Türk Hukuku'nda Türk Borçlar Kanunu'nun 40 ila 48'inci maddeleri arasında düzenlenmektedir. Anılan Kanunun 40 ila 44'üncü maddeleri arasında yetkili temsile, 45 ila 47'nci maddeleri arasında yetkisiz temsile, 48'inci madde de ise ticari temsile ilişkin düzenlemeler yer almaktadır.

Çalışmamızın temel konusunu temsilin türleri oluşturmakta olup; çalışmamız iki bölümden oluşmaktadır. İlk bölümde Türk Borçlar Kanunu uyarınca hukukumuzda temsil kavramına ve temsilin temel ilkelerine değinilmiştir.

Çalışmamamızın merkezini oluşturan temsilin türlerine ise ikinci bölümde detaylı olarak yer verilmiştir. Bu kapsamda etki ve neticelerine, kaynağına, temsilcinin hareket şekline, temsil yetkisinin bulunup bulunmadığına, temsilci sayısına, temsil yetkisinin verilmiş şekline ve temsil yetkisinin kapsamına göre temsilin çeşitleri Türk Borçlar Kanunu'nun ilgili maddeleri ve Yüksek Mahkeme kararları ışığında irdelenmeye çalışılmıştır.

I. TÜRK HUKUKUNDA TEMSİL KAVRAMI VE TEMSİLİN TEMEL İLKELERİ

A. Genel Olarak Temsil Kavramı

Temsil, bir şahsın, başka şahsın hukuki alanında hüküm ve netice doğurmak üzere, o şahsın adına ve hesabına hukuki işlem yapılması olarak tanımlanmaktadır.¹ Diğer bir ifade ile temsil, bir kimsenin temsilci (mümessil) sıfatı ile diğer bir kimse adına hukuki işlem gerçekleştirmesi ve muamelenin hukuki sonuçlarının diğer bir kimsenin üzerinde doğmasının sağlanmasıdır.²

Kural olarak bir hukuki işlemin hüküm ve sonuçları, bu işlemi gerçekleştiren kişinin hukuki alanında doğmakla birlikte; bazı kimselerin hukuki ve fiili durumları gereğince bir hukuki işlemi şahsen yapamamaları söz konusu olduğunda onlar adına işlemi gerçekleştirecek kişilere ihtiyaç duyulur ve temsil yoluna bu gibi durumlarda başvurulur.³ Bu duruma günlük yaşamda çeşitli nedenlerle işlerin yoğunluğu sebebi ile buluşamama, ekonomik iş bölümü, rahatsızlıklar, bilgisizlik gibi sebepleri örnek gösterilebilir.⁴

Temsil kurumu, hukuki işlemler bakımından bir şahıs tarafından yapılan ya da o şahsa ulaşan irade beyanlarına ilişkin olmakla birlikte; şahısların hukuki manada hâkimiyet alanlarını genişleterek çeşitli imkânların kaçırılmasını önlemektedir.⁵ Temsil ilişkisinin meydana gelebilmesi için üç ilgilinin bulunması gerekmekte olup; bu ilgililere temsil olunan, temsilci ve üçüncü kişi adı verilmektedir.⁶ Bu kapsamda temsilci ile temsil olunan arasındaki hukuki ilişkiye temsil ilişkisi, temsilcinin üçüncü kişi ile yaptığı hukuki işleme de temsil yolu ile yapılan hukuki muamele (işlem) denilmektedir.⁷ Temsilci, temsil olunan adına hukuki işlemi gerçekleştiren şahıstır ve hukuki işlemin temsil olunanın hesabına yapılıp yapılamayacağı temsil çeşitlerine göre farklılık göstermektedir.

¹ ANTALYA, O.Gökhan, 6098 Sayılı Borçlar Kanunu'na Göre Borçlar Hukuku Genel Hükümler, Beta Yayınları, 2. Baskı, İstanbul, 2013, s.366; EREN, Fikret, Borçlar Hukuku Genel Hükümler, 22.Baskı, Yetkin Yayınları, Ankara, 2017, s.444; KILIÇOĞLU, Ahmet, Borçlar Hukuku Genel Hükümler, 19.Baskı, Turhan Kitabevi Yayınları, Ankara, 2015, s.235; OĞUZMAN, M. Kemal/ ÖZ, Turgut, Borçlar Hukuku Genel Hükümler, 7.Baskı, Vedat Kitapçılık Yayınları, İstanbul, 2009, s.163; AKINTÜRK, Turgut / ATEŞ, Derya, Borçlar Hukuku Genel Hükümler Özel Borç İlişkileri, 26. Baskı, İstanbul, 2017, s.71; İBİŞ, Funda, "Çocuğun temsilci Olması ve Hukuki Sonuçları", Dokuz Eylül Hukuk Fakültesi Dergisi, Prof. Dr. Şeref ERTAŞ'a Armağan, C.19, Özel Sayı, 2017, s.1105.

² REİSOĞLU, Safa, Türk Borçlar Hukuku Genel Hükümler, Beta Yayınları, İstanbul, 2013, s.148; OĞUZMAN / ÖZ, s.163.

³ ANTALYA, s.366; İBİŞ, s.1105; OĞUZMAN / ÖZ, s.164.

⁴ ANTALYA, s.366.

⁵ İBİŞ, s.1105;

⁶ AKINTÜRK/ ATEŞ, s.71; KILIÇOĞLU, s.239; OĞUZMAN / ÖZ, s.164-165; ANTALYA, s.366-367.

⁷ DEMİR, Bahadır, "6098 Sayılı Türk Borçlar Kanunu Kapsamında Doğrudan Temsil Müessesesi", Inonu University Law Review, C.6, S.1, 2016, s.251; OĞUZMAN / ÖZ, s.164; ANTALYA, s.367;

B. Türk Hukukunda Temsil

Temsil kurumu, 6098 sayılı Türk Borçlar Kanunu'nun (TBK) 40 ila 48'inci maddeleri arasında düzenlenmektedir. TBK'nun 40 ila 45'inci maddeleri arasında yetkili temsile, 46 ila 47'inci maddelerinde ise yetkisiz temsile ilişkin hükümlere yer verilmiştir. TBK'nun 48'inci maddesinde de ortaklık temsilcileri ile ticari vekillerin yetkilerine ilişkin hükümler saklı tutulmuştur. Temsil kurumu hukuksal işlemler bakımından özellikle de sözleşmelerde önemli bir rol oynadığı için TBK'nun 547 ila 554'üncü maddeleri arasında özel olarak düzenlenmiştir.⁸ Bununla birlikte temsil ile ilgili özel bir düzenlemenin yokluğunda genel hükümler uygulama alanı bulacaktır.⁹ Türk hukukunda temsil, sadece sözleşmelerde değil tek taraflı hukuki işlemlerde de uygulama alanı bulabilmekte olup; hem borç sözleşmelerinde hem aynı sözleşmelerde ayrıca tasarruf işlemlerinde, hukuki işlem benzeri fiillerde ve yenilik doğuran haklarda da temsil söz konusu olabilmektedir.¹⁰

Temsil yetkisi, temsilciye temsil edilen kişinin hukuksal alanında hüküm ve netice doğurmak üzere verilen bir yetki olduğu için kural olarak temsilcinin temsil ettiği kimse adına her türlü hukuki işlemi gerçekleştirebileceği düşünülmüştür.¹¹ Ancak kişiye sıkı sıkıya bağlı/sıkı surette bağlı hakların kullanılmasına karar verilmesi aşamasında temsil ilişkisi kurulamamaktadır.¹² Bu haklara örnek olarak; nişanlanma, evlenme, evlat edinme, tanıma ve vasiyetname gibi ölüme bağlı tasarruflar gösterilebilir ve bu hakları kullanmada temsil caiz değildir.¹³ Keza haksız fiillerde, ahlaka ve adaba aykırı fiillerde de temsil söz konusu olamamaktadır.¹⁴

C. Temsilin Temel İlkeleri

Temsil ilişkisine dayanılarak, bir kimsenin başkası adına ve hesabına hukuki işlem tesis etmesi ve temsil olunan adına davranıldığını açıklaması durumunda,

⁸ ÖZDEMİR ALBAYRAK, Şule, "Türk Borçlar Hukukunda Temsil", Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, İstanbul Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, İstanbul, 2009, s.7.

⁹ KILIÇOĞLU, s.236.

¹⁰ EREN, s.445.

¹¹ ÖZDEMİR ALBAYRAK, s.8.

¹² İBİŞ, s.1106; ANTALYA, s.369; EREN, s.445.

¹³ ANTALYA, s.369; EREN, s.445.

¹⁴ EREN, s.445.

temsilcinin kurduğu hukuki işlemin bütün hüküm ve neticelerinin temsil olunana ait olması bir hukuki alametin mahsulüdür.¹⁵

Bu kapsamda bir temsil ilişkisinin söz konusu olabilmesi için var olması gereken bazı temel ilkeler vardır.

1. Temsil Yetkisinin Varlığı

Temsil ilişkisinden bahsedilmek için temsilciye temsil olunan tarafça bir yetki belgesinin verilmesi gerekmektedir.¹⁶ Nitekim konuya ilişkin Yargıtay 15. Hukuk Dairesinin 2007/3036E., 2007/4896K., 17.07.2007 Tarihli kararında¹⁷; “*Mutlu'nun davalının yetkilisi olduğu iddiası ile ilgili olarak davalıya 2003 ve 2004 yılına ait tüm ticari defter, kayıt ve belgeleri ibraz ettirilip teslim alınan malların davalı kayıtlarına intikal edip etmediği, Mutlu'nun yaptığı başka işlemlerin davalı yanca benimsenip benimsenmediği, Mutlu'nun davalının yetkilisi gibi hareket edip etmediği ve BK. 38, 39. maddelerine göre yaptığı işlemlere icazet verilip verilmediği konusunda bilirkişi incelemesi yaptırılıp, adı geçen şahsın davalı adına eseri teslim almaya ve işlem yapmaya yetkili olduğunun bu halde dahi belirlenememesi durumunda davalıya yemin teklifine hakkı olduğu davacıya hatırlatılarak ve gerekirse çek dışındaki alacağa konu mallarla ilgili iş bedeli bilirkişiden alınacak raporla BK. 366. maddesi hükmünce belirlenerek sonucuna göre bir karar verilmesi gerekirken eksik inceleme ve yanlış değerlendirme sonucu davanın reddi” hüküm altına alınmıştır.*

2. Açıklama İlkesi

Açıklama ilkesi, temsilciye verilen temsil yetkisine dayanılarak yapılan hukuki işlem sırasında, işlemin üçüncü köşesi¹⁸ olan üçüncü kişiye, temsilcinin başkası adına ve hesabına işlem yapmakta olduğunu, kurduğu hukuki işlemin hüküm ve sonuçlarının kendisine değil, temsil olunana ait olacağını açıklaması olarak tanımlanmaktadır.¹⁹ Hukuki işlemler kural olarak, o işlemi yapan kişi üzerinde hüküm ve sonuç

¹⁵ ÖMEROĞLU ORUÇ, Handan, “Yetkisiz Temsil”, Yayınlanmamış Doktora Tezi, Ankara Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Ankara, 2018, s.19.

¹⁶ ÖMEROĞLU ORUÇ, s.20.

¹⁷ <https://lib.kazanci.com.tr/kho3/ibb/files/dsp.php?fn=15hd-2007-3036.htm&kw=`2007/3036`+E.,&cr=yargitay#fm> (E.T.:09.05.2022)

¹⁸ KOCAMAN, B. Arif, Alacağın Temlikinin Benzer Üçlü İlişkiler Karşısındaki Teorik Sınırı Sorunu, 1989, s.5; AKYOL, Şener, Tam Üçüncü Şahıs Yararına Sözleşme, Vedat Kitapçılık Yayınları, İstanbul, 2008, s.61.

¹⁹ ÖMEROĞLU ORUÇ, s.21.

doğurmaktadır. Ancak temsil yetkisine sahip bir temsilcinin yapacağı işlemle temsil olunanın anılan işleme taraf olabilmesi için, temsilcinin temsilci olduğunu üçüncü kişiye açıklaması gerekir.

“Yetki belgesi” veya “salahiyetname” adı verilen belgelerle temsilci temsil yetkisini kanıtlamaktadır.²⁰ Bazı durumlarda da temsil olunan taraf, temsil yetkisini, temsilciye vereceği belge yerine, kendisiyle hukuki işlem gerçekleştirilecek üçüncü kişilere bildirebilir.²¹

3. Güven İlkesi

Güven ilkesi temsilde önem arz etmekte olup; temsil yetkisinin verilmesinde, yetkisiz temsilde, üçüncü kişiyle sözleşme kurulurken iradeyi sakatlayan durumların varlığında kusurlu olan tarafının üçüncü kişinin zararlarını tazmin borcu olması güven ilkesinin bir sonucudur.²²

Temsilde güven ilkesine ilişkin Yargıtay 1. Hukuk Dairesinin 2015/7616E., 2018/1164K., 26.02.2018 Tarih sayılı kararında²³; *“Borçlar Kanununun temsil ve vekalet akdini düzenleyen hükümlerine göre, vekalet sözleşmesi büyük ölçüde tarafların karşılıklı güvenine dayanır. Vekilin borçlarının çoğu bu güven unsurundan, onun vekil edenin yararına ve iradesine uygun davranış yükümlülüğünden doğar. 6098 s. Türk Borçlar Kanununda sadakat ve özen borcu, vekilin vekil edene karşı en önde gelen borcu kabul edilmiş ve 506. maddesinde (818 s. Borçlar Kanununun 390.) maddesinde aynen; Vekil, vekâlet borcunu bizzat ifa etmekle yükümlüdür. Ancak vekile yetki verildiği veya durumun zorunlu ya da teamülün mümkün kıldığı hâllerde vekil, işi başkasına yaptırabilir. Vekil üstlendiği iş ve hizmetleri, vekâlet verenin haklı menfaatlerini gözeterek, sadakat ve özenle yürütmekle yükümlüdür.”* hüküm altına alınmıştır.

4. Soyutluk İlkesi

Soyutluk ilkesi, temsil olunan ile temsilci arasındaki temsil yetkisinin verilmesine ilişkin iç ilişkinin, temsilcinin temsil olunan adına ve hesabına üçüncü kişiyle yaptığı

²⁰ KILIÇOĞLU, s.243.

²¹ EREN, s.455; KILIÇOĞLU, s.243.

²² ÖMEROĞLU ORUÇ, s.23.

²³ <https://lib.kazanci.com.tr/kho3/ibb/files/dsp.php?fn=1hd-2015-7616.htm&kw=`2015/7616`+E,&cr=yargitay#fm> (E:T.:10.05.2022)

hukuki ilişkiden bağımsız olmasını ifade etmektedir.²⁴ İç ilişki genellikle hizmet, vekalet²⁵ sözleşmesi gibi akdi bir ilişki olmakla birlikte; temsil, iç ilişkiden ayrı ve ondan bağımsız bir hukuki işlem olarak kabul edilmektedir.²⁶ Ancak herhangi bir sözleşmeye ya da iç ilişkiye dayanmaksızın da temsil yetkisi verilebilmektedir.²⁷

II. TEMSİLİN TÜRLERİ

A. Genel Olarak

Temsil farklı düşüncelerden hareketle çeşitli kısımlara ayrılmıştır. Öğretide ve yargı kararlarında temsil; kaynağına,²⁸ sonuçlarına,²⁹ temsil yetkisinin var olup olmadığına, temsilcinin hareket şekline, temsilci sayısına göre muhtelif ayrımlara tabi tutulmuştur. Nitekim bir kimse, diğer bir kimse adına hukuksal işlem yapma yetkisini ya temsil edilenin irade beyanından ya da yasadan almakta olduğu temeline³⁰ dayalı olarak alt başlıklarda ağırlıklı olarak iradi temsil yetkisi üzerinde durulması yerinde olacaktır. Bu kapsamda çalışmamızın temel konu başlığını oluşturan temsilin türleri hususu yüksek mahkeme kararlarına yer verilerek ayrıca doktrin tartışmalarına da değinilerek detaylı bir şekilde açıklanmaya çalışılacaktır.

B. Etki ve Neticelerine Göre Temsil

Temsil ilişkisinde en önemli ayırım olarak karşımıza doğrudan temsil ve dolaylı temsil kavramları çıkmaktadır.³¹ Temsilci, temsil olunanın yerine ve onun için üçüncü kişi/kişilerle hukuki işlem gerçekleştirirken dolaylı temsil veya doğrudan temsil yollarına başvurabilmektedir.³² Bu kapsamda kendilerine bağlanan hukuki

²⁴ OĞUZMAN / ÖZ, s.171; EREN, s.459.

²⁵ "Davacının vekile ve üçüncü kişilere bildirerek ortadan kaldırdığı vekalet ilişkisine dayanılarak kurulan ipotek sözleşmesinde hem temsilcinin temsil yetkisinin bulunmaması bu nedenle tarafları arasında bağlayıcı olmadığı hem de, üçüncü kişiye azlin bildirim noktasında bu yükümlülüğünü yerine getiren asili bağlayıcı bulunmadığı gerekçeleri ile davanın kabulü gerekir.", bkz. Yargıtay 14. HD., 2005/5926 E., 2005/9546 K., 25/10/2005 T., <https://lib.kazanci.com.tr/kho3/ibb/files/dsp.php?fn=14hd-2005-5926.htm&kw=`2005/5926`+&cr=yargitay#fm> (E.T.:10.05.2022)

²⁶ EREN, s.459.

²⁷ EREN, s.459; ÖMEROĞLU ORUÇ, s.25.

²⁸ KILIÇOĞLU, s.237.

²⁹ EREN, s.447.

³⁰ AKBIYIK, Cem, "Temsil Yetkisi ve Temel İlişki", Journal of Istanbul University Law Faculty, C.55, S.4, 1997, s.218.

³¹ TİFTİK, Mustafa / ŞEN, Elif, "Yetkisiz Temsilde Culpa In Contrahendo Sorumluluğu", Marmara Üniversitesi Hukuk Araştırma Dergisi, C.22, S.3, 2016, s.2645.

³² ANTALYA, s.371.

neticelere³³ göre sınıflandırma yapılarak doğrudan doğruya ve dolaylı temsil açıklanmalıdır.

1. Doğrudan Doğruya Temsil

Doğrudan doğruya temsil, bir şahsın sahip olduğu temsil yetkisine dayanarak başka bir şahsın ad ve hesabına hukuki işlem gerçekleştirmesidir.³⁴ Diğer bir deyişle, temsilcinin üçüncü kişilerle yaptığı hukuki işlemde doğan hak ve borçların ikinci bir işleme gerek olmaksızın temsil edilene ait olması halidir.³⁵ TBK iradi temsili, doğrudan temsili esas almak sureti ile tanzim etmiş olduğundan TBK 40 ila 48'inci maddelerinde³⁶ doğrudan temsil ilişkisi düzenlenmektedir.

Temsil ilişkisinde, temsil yetkisi tanıyan yani kendi ad ve hesabına işlem yapılan kişiye, "temsil olunan/temsil edilen", hukuki işlemi gerçekleştiren kişiye "temsilci/mümessil" ve temsilcinin temsil olunan adına işlemi gerçekleştirdiği kişiye "üçüncü kişi" adı verilmektedir.³⁷ Doğrudan doğruya temsilde, temel (iç) ilişki ve temsilciye temsil yetkisinin verilmesi söz konusu olduğundan; dolaylı temsil yetkisinden farklı olarak temsilcinin iç ilişkiye dayanarak gerçekleştirdiği işlemin temsil edilene devri gerekmemektedir.³⁸

Doğrudan doğruya temsil ilişkisinde, yapılan hukuki işlem ikinci bir işleme lüzum olmaksızın, hüküm ve neticelerini doğrudan temsil edilen kişinin hukuki alanında meydana getirmekte olduğundan yapılan işlemde doğan hak ve borçların sahibi temsil edilendir.³⁹ Nitekim doğrudan doğruya temsil, TBK'nun 40/1'inci maddesinde; "Yetkili bir temsilci tarafından bir başkası adına ve hesabına yapılan hukuki işlemin sonuçları, doğrudan doğruya temsil olunanı bağlar." şeklinde hüküm altına alınmıştır.

Doğrudan doğruya temsil ilişkisinde, temsilci bağımsız ve tek başına hareket etme kabiliyetini haiz olduğundan hukuki işleme ilişkin irade beyanını temsilci oluşturmaktadır.⁴⁰ Ancak temsilci, temsil edilen adına gerçekleştirdiği işlemde doğan hakları iktisap edememekte ve borçlardan da sorumlu olamamaktadır.⁴¹

³³ REİSOĞLU, s.149.

³⁴ OĞUZMAN / ÖZ, s.186; EREN, s.447; KILIÇOĞLU, s.239; ANTALYA, s.372; REİSOĞLU, s.149.

³⁵ REİSOĞLU, s.149.

³⁶ REİSOĞLU, s.150.

³⁷ EREN, s.447.

³⁸ ANTALYA, s.372.

³⁹ EREN, s.447; KILIÇOĞLU, s.239; ANTALYA, s.372.

⁴⁰ EREN, s.448.

⁴¹ REİSOĞLU, s.149.

2. Dolaylı Temsil

Dolaylı temsil ilişkisinde, dolaylı temsil yetkisine dayanılarak hukuki işlem temsilci adına fakat temsil edilen hesabına yapılmaktadır.⁴² Diğer bir deyişle, temsilcinin hukuki işlemi temsil edilen için gerçekleştirildiğinden bahsetmeksizin üçüncü kişiyle işlemi kendi adına gerçekleştirmesi akabinde bu işlemde doğan hak ve borçları temsil edilene geçirmesidir.⁴³ Nitekim dolaylı temsil ilişkisinde, temel (iç) ilişki ile birlikte temsilciye tanınmış bir temsil yetkisi bulunmadığından; temsilcinin kendi adına, temsil edilen hesabına dış ilişkiyi (hukuki işlemi) tesis ettikten sonra, kurduğu dış ilişkiyi iç ilişkiye dayanarak temsil edilene devretmesi söz konusu olmaktadır.⁴⁴ Bu kapsamda temsilci, temsil olunan adına değil kendi adına fakat temsil edilen hesabına hareket etmektedir.⁴⁵ Ayrıca dolaylı temsilde yapılan işlem neticelerini temsilcinin hukuk alanında doğurduğundan temsilci fiil ehliyetine sahip olmalıdır.⁴⁶

Dolaylı temsil ilişkisinden bahsedilebilmesi için dolaylı temsilcinin dolaylı temsil yetkisini haiz olması, kendi adına ancak temsil olunan hesabına hareket etmesi gerektiğinden hukuki işlemde doğan haklar öncelikle temsilcinin hukuki alanında doğmaktadır.⁴⁷ Akabinde temsilci tarafından ikinci bir işlem gerçekleştirilerek hak ve borçlar temsil edilene devredilmektedir. Nitekim TBK 'nun 40/3'üncü hükmü uyarınca, belirlenen diğer durumlarda alacağın devri ya da borcun üstlenilmesine ilişkin kurallar kapsamında işlem yapılması gerekmektedir. Bir kimsenin bir başkası hesabına ancak kendi adına yapmış olduğu işlemi, temsil ilişkisi olarak kabul eden görüşler TBK'nun 40/3'üncü fıkrasını, dolaylı temsil ilişkisinin kaynağı olarak kabul etmektedir.⁴⁸

Dolaylı temsil ilişkisinin varlığından bahsedilebilmesi için aranan koşullar bakımından öğretide tartışmalar bulunmaktadır.⁴⁹ İlk şart olarak temsilcinin kendi adına ancak temsil edilen hesabına hareket etmesi bakımından tartışma bulunmamakla birlikte; ikinci şart olan temsilciye temsil yetkisinin verilmesi gerekip gerekmediği hususunda tartışma bulunmaktadır.⁵⁰ EREN'in⁵¹ de için de bulunduğu bazı yazara göre

⁴² EREN, s.449; REİSOĞLU, s.149.

⁴³ ANTALYA, s.371.

⁴⁴ ANTALYA, s.371.

⁴⁵ EREN, s.449; ANTALYA, s.371; KILIÇOĞLU, s.238.

⁴⁶ EREN, s.450.

⁴⁷ EREN, s.449; İBİŞ, s.1111.

⁴⁸ DENİZ, Defne, "Güven İlkesinin Türk Borçlar Kanunu'ndaki Temsil İlişkisine Yansımaları", Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Yeditepe Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, İstanbul, 2021, s.28.

⁴⁹ İBİŞ, s.1111.

⁵⁰ İBİŞ, s.1111.

⁵¹ EREN, s.449

temsilciye dolaylı temsil yetkisinin verilmesi gerekmekte iken; ANTALYA'nın⁵² da içinde bulunduğu bazı yazarlara göre dolaylı temsilde temsil yetkisinin verilmesi söz konusu değildir.⁵³

Türk hukukunda dolaylı temsil, istisnai bir temsil türü olarak karşımıza çıkmakta olup; örneğini TBK'nun 532 ve devamı maddelerinde hükme bağlanmış olan komisyon sözleşmesi oluşturmaktadır.⁵⁴ Nitekim alım veya satım komisyonculuğuna ilişkin TBK madde 532 hükmünde; "Alım veya satım komisyonculuğu, komisyoncunun ücret karşılığında, kendi adına ve vekâlet verenin hesabına kıymetli evrak ve taşınırların alım veya satımını üstlendiği sözleşmedir." şeklinde açık olarak komisyoncunun temsil yetkisinin dolaylı bir temsil yetkisi olduğu hüküm altına alınmıştır.⁵⁵

C. Kaynağına Göre Temsil

Temsil, kaynağı bakımından kanuni temsil ve iradi temsil olmak üzere ikiye ayrılmaktadır.⁵⁶ Bu ayrımın sebebi temsil ilişkisinin doğduğu hukuki kaynaktır.⁵⁷ Nitekim iradi temsil, doğrudan temsil yetkisini tesis edenin kendi iradesinden kaynaklanmaktadır.⁵⁸ Kanuni temsilde ise temsil yetkisi irade beyanından değil kanun hükmünden doğmaktadır.⁵⁹ İradi temsil ile kanuni temsil doğurdukları sonuçlar bakımından da birbirinden ayrılmakta olduğundan iki ayrı başlık halinde incelenecektir.

1. Kanuni (Yasal) Temsil

Temsilcinin temsil yetkisi yasa hükmüne dayanmakta ise kanuni (yasal) temsil ilişkisinin varlığı kabul edilmektedir.⁶⁰ Kanuni temsilde temsil olanın iradesinden kaynaklanan bir temsil ilişkisi kurulmamaktadır. Yasal temsil yetkisi, kapsamı, sona ermesi, temsilcinin sorumluluğuna ilişkin düzenlemeler kanunla belirlenmektedir.⁶¹ Kanuni temsil bazı durumlarda kendiliğinden, kanuni zaruret sebebi ile doğduğundan bu gibi hallerde temsil olunanla temsilci arasındaki temsil ilişkisini doğrudan kanun

⁵² ANTALYA, s.371.

⁵³ İBİŞ, s.1111.

⁵⁴ YILMAZ KILIÇOĞLU, s.363; EREN, s.449.

⁵⁵ YILMAZ KILIÇOĞLU, s.363.

⁵⁶ ANTALYA, s.367.

⁵⁷ KILIÇOĞLU, s.237.

⁵⁸ EREN, s.450; KILIÇOĞLU, s.237; ANTALYA, s.367.

⁵⁹ EREN, s.450; KILIÇOĞLU, s.237.

⁶⁰ YILMAZ KILIÇOĞLU, Kumru, "Temsil Yetkisinin Açıklanması", Ankara Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi, C.70, S.2, 2021, s.364; İBİŞ, s.1109; EREN, s.450.

⁶¹ YILMAZ KILIÇOĞLU, s.364.

kurmaktadır.⁶² Örneğin; doğumla birlikte evlilik içinde doğan çocuk ana ile babanın velayetine; evlilik dışı doğan çocuk ise ananın velayetine yasa hükmü sebebiyle doğrudan girmektedir.⁶³

İkinci olarak yasal temsil ilişkisi yasadan kaynaklanan sebeplerle mahkeme kanalı ile de kurulabilmektedir. Örneğin; vasi, kayyım, miras şirketine temsilciyi de mahkeme belirlemektedir.⁶⁴ Son olarak da bazı hallerde örneğin; vasiyeti tenfiz memurunda olduğu üzere; yasal temsil yasa hükmüne dayanmakla birlikte; yasal temsilciyi miras bırakan kişi belirlemektedir.⁶⁵ Ayrıca kanuni temsilde, kanun hükümleri uyarınca kendisine temsilci atanan kişi kural olarak, korunması maksadı ile hukuken bizzat işlem yapabilme yetkisine sahip değildir.⁶⁶

Yasal temsilde temsil olunana, temsil yetkisinin geri alınma hakkı tanınmamış olmasına rağmen; yasal temsilciyi atayan mahkemeye temsilcinin görevine son verme yetkisi tanınmaktadır.⁶⁷ Örneğin; velayetin kaldırılması ve vasinin görevinin sonlandırılması kanuni temsilcinin temsil yetkisine mahkeme tarafından son verilmesine ilişkindir.

2. İradi Temsil

TBK'nun 40 ila 48'inci maddeleri arasında düzenlenmiş olan iradi temsil, temsil olunanın irade beyanına dayanan temsil türüdür.⁶⁸ Diğer bir deyişle temsil olunan kendi iradesinin ürünü olarak bir kişiye temsil yetkisi tanımaktadır.⁶⁹ EREN'e göre; bu tür temsilin dayanağı ve kaynağı, hukuki işlemdir.⁷⁰ Nitekim kaynağı temsil olunanın arzu ve iradesi olan temsil yetkisi, hukuki işlem olan yetkilendirme işlemi ile temsilciye sağlanmaktadır.⁷¹

İradi temsil ilişkisinde, bir hukuki işlemin gerçekleştirilmesi için temsil olunan tarafça her ne kadar bir başkasına temsil yetkisi verilmişse de, o hukuki işlemi kendisi

⁶² EREN, s.450.

⁶³ ANTALYA, s.367.

⁶⁴ KILIÇOĞLU, s.237; ANTALYA, s.367.

⁶⁵ ANTALYA, s.367.

⁶⁶ İBİŞ, s.1110; EREN, s.451.

⁶⁷ YILMAZ KILIÇOĞLU, s.364

⁶⁸ YILMAZ KILIÇOĞLU, s.364; EREN, s.450; KILIÇOĞLU, s.238; ANTALYA, s.367.

⁶⁹ İBİŞ, s.1110; EREN, s.450.

⁷⁰ EREN, s.450.

⁷¹ İBİŞ, s.1110; EREN, s.454.

de her daim yapabilmektedir.⁷² Diğer bir deyişle başkasına temsil yetkisi tanınması, temsil olunanın o hukuki işlemi yapmasına engel olmamaktadır.

Temsilin gerçekleşmesi için iki koşulun varlığı aranmaktadır. Bunlardan ilki, temsilcinin temsil olunan ad ve hesabına hareket etmesi, ikincisi ise temsilcinin temsil yetkisinin bulunmasıdır.⁷³ Doktrinde, bazı yazarlarca bu iki şartın yanında bir de temsil ilişkisinin taraflarının fiil ehliyetine de sahip olması sayılmaktadır.⁷⁴ Ancak, temsil ilişkisinin taraflarının fiil ehliyetine sahip olması, yetkilendirmenin geçerli olmasının koşullarından olduğundan ve temsil yetkisinin bulunması koşulu içinde değerlendirildiğinden ayrı bir şart olarak aranması gerekmemektedir.⁷⁵

a. Temsil Olunan Adına Hareket Etme

TBK'nun 40/1'inci maddesinde; "Yetkili bir temsilci tarafından bir başkası adına ve hesabına yapılan..." şeklinde hüküm altına alındığı üzere temsil ilişkisinin geçerli olabilmesi için temsilcinin başkası adına hareket etmesi gerekmektedir.⁷⁶ Başkası adına hareket denildiğinde, işlemin hüküm ve neticelerinin işlemi gerçekleştirenin değil bir başkasının hukuk alanında doğacağı ifade edilmekte olup; temsilcinin üçüncü kişilere karşı başkası adına hareket ettiğini açıklaması veya bu durumun üçüncü kişilerce anlaşılması lazım gelmektedir.⁷⁷ Ayrıca temsil ilişkisinin geçerli olabilmesi için temsil yetkisinin verildiği anda temsil olunanın ayırt etme gücünü haiz olması gerekir.⁷⁸

Temsilcinin temsil olunan adına hareket iradesi üç şekilde; temsilcinin üçüncü şahsa açık veya örtülü şekilde beyan etmesi ve işlemin üçüncü şahıs açısından kiminle

⁷² ÖMEROĞLU ORUÇ, s.30.

⁷³ "Senedi davalı şirket adına düzenleyen şahsa kambiyo taahhüdünde bulunma yetkisinin tanınmamış olmasına, tarafların defter kayıtlarına dayanmamış bulunmasına ve takibe konu senedin davacıya hangi amaçla verildiği hususunda senet üzerinde bir açıklama da olmamasına göre mahkemece davacı taraftan davalı şirket adına dava dışı X.A.Ş'nin taşıma işlerini yaptığına ilişkin iddiasını kanıtlayıcı delillerini sunmasının istenerek bu delillerin incelenmesi ve davacının davalıdan takibe konu miktarda bir alacağının olup olmadığının belirlenmesi gerekmektedir." Bkz. Yargıtay 11. HD.,2006/5909E., 2007/9085K., 14.06.2007T., <https://lib.kazanci.com.tr/kho3/ibb/files/dsp.php?fn=11hd-2006-5909.htm&kw=`2006/5909`&cr=yargitay#fm> (E.T.:12.05.2022); EREN, s.451; ÖMEROĞLU ORUÇ, s.30.

⁷⁴ ÖMEROĞLU ORUÇ, s.30.

⁷⁵ ÖMEROĞLU ORUÇ, s.30-31.

⁷⁶ EREN, s.451; ÖMEROĞLU ORUÇ, s.31.

⁷⁷ "Söz konusu mesele, temsilci sıfatıyla iş yapan kişinin üçüncü şahıslar nezdinde davalıya ait işyerinde, davalı kaşesi ve basılı evraklarını kullanmak suretiyle iş yapmış olması sebebiyle, temsilci olarak kabul edilip edilmemesidir. Bu kişi iyiniyetli üçüncü şahıslar nezdinde temsilci olarak kabul edilir. Kaldı ki, davalı şirket de şirket kaşesinin iradesi dışında elinden çıkarak adı geçen kişi tarafından kullanıldığını savunup ispat etmemiştir. O halde sözleşme davalıyı bağlar." bkz. Yargıtay 13. Hukuk Dairesi, 1999/9126 E., 1999/9465 K., 13/12/1999 T., <https://lib.kazanci.com.tr/kho3/ibb/files/dsp.php?fn=13hd-1999-9126.htm&kw=`1999/9126`&cr=yargitay#fm> (E.T.:13.05.2022); EREN, s.451.

⁷⁸ AKINTÜRK / ATEŞ, s.74; ÖMEROĞLU ORUÇ, s.31.

yapıldığıının önem taşıması şeklinde ortaya çıkmaktadır.⁷⁹ Bu aşamada belirtmemiz gerekmektedir ki; temsilin hukuki neticeleri, temsilcinin üçüncü şahsa karşı, başkası adına hareket iradesini açık veya örtülü olarak beyan etmesiyle doğmaktadır ve buna “açıklık ilkesi” denilmektedir.⁸⁰ Açıklık ilkesi temsil edilen ile temsilcinin menfaatlerini koruyan bir ilke olmasının yanı sıra üçüncü şahsın da yaptığı hukuki işlemin hüküm ve neticelerinin kime ait olduğunu öğrenmesi bakımından menfaatine hizmet etmektedir.⁸¹

Temsilcinin hukuki işlemin gerçekleştiği anda temsil olunanı bilmesi temsilin geçerliliği için zorunlu unsur değildir.⁸² Öğretide başkası adına hareket edildiğinin üçüncü şahsa bildirildiği ancak temsil olunanın kim olduğunun açıklanmadığı temsil ilişkisine “ilgili için açık işlem”⁸³ adına vermekle birlikte; geçerliliği şekle tabi hukuki işlemlerde doğrudan temsil ilişkisinin kurulabilmesi için temsil edilenin adının işlemin yapıldığı anda bilinmesi gerektiğinden şekle bağlı işlemlerde ilgili için açık işlem söz konusu olamamaktadır.⁸⁴

Doğrudan temsilin hükümlerinin uygulanabilmesi bakımından temsilcinin başkası adına hareket ettiğini üçüncü şahıslara açıklaması gerekmektedir. Ancak üçüncü şahıs, yapılan hukuki işlemin temsil ilişkisine dayalı olarak gerçekleştirildiğini, var olan durumdan anlamakta ise örtülü beyanın⁸⁵ söz konusu olacağı TBK’nun 40/2’nci maddesinde “...Ancak, karşı taraf bir temsil ilişkisinin varlığını durumdan çıkarıyor veya çıkarması gerekiyor...” şeklinde hüküm altına alınmıştır. Bu durumda temsilci üçüncü kişi adına hareket ettiğini açıkça beyan etmemesine karşın; makul ve dürüst muhatap olan üçüncü kişinin işlemin yapıldığı anda temsil ilişkisinin varlığını bilmesi veya durumdan anlamasının gerekmesi halinde; başkası adına hareket dolayısıyla da temsil ilişkisi gerçekleşmiş olmaktadır.⁸⁶ Örneğin; mağazada çalışan satış görevlisinin mağaza adına temsilci sıfatı ile hareket ettiği durumdan kolay bir şekilde anlaşılmaktadır.

TBK’nun 40/2’nci maddesinde; “...hukuki işlemi temsilci veya temsil olunan biri ile yapması farksız ise...” hükmü ile açıklama ilkesine istisna getirilerek temsilcinin başkası adına hareket ettiğinin üçüncü şahsa bildirilmemesi halinde dahi doğrudan

⁷⁹ EREN, s.452.

⁸⁰ EREN, s.452; ÖMEROĞLU ORUÇ, s.32.

⁸¹ ÖMEROĞLU ORUÇ, s.32.

⁸² EREN, s.452; ÖMEROĞLU ORUÇ, s.35.

⁸³ EREN, s.453; ANTALYA, s.376.

⁸⁴ OĞUZMAN/ÖZ, s.168; EREN, s.452; ÖMEROĞLU ORUÇ, s.36.

⁸⁵ EREN, s.453.

⁸⁶ EREN, s.453.

temsil ilişkisinin gerçekleşmiş olacağı kabul edilmiştir.⁸⁷ Öğretide bu duruma “ilgili için örtülü işlem” adı verilmekle birlikte açıklama ilkesinin istisnasını oluşturmaktadır.⁸⁸ Örneğin taşınır mallara ilişkin peşin satış sözleşmeleri bakımından büfeden peşin para ile su alınması halinde; temsil ilişkisinin var olup olmadığı satıcı için önem arz etmemekle birlikte taşınırın mülkiyeti alıcı olan temsil edilene doğrudan geçmektedir.⁸⁹ Ancak taşınmaz mülkiyetinin devri ve resmi senetle yapılan işlemlerde TBK 40/2 hükmü uygulanamayacaktır.⁹⁰

b. Temsil Yetkisinin Varlığı

İradi temsil ilişkisinde, temsilcinin temsil edilenin ad ve hesabına hukuki işlem gerçekleştirebilmesi için başkası adına hareket iradesinin yanı sıra temsil yetkisine de sahip olması gerekmektedir.⁹¹ Temsil yetkisi, başkası adına veya hesabına hukuki işlem yapılabilmesi adına temsilciye verilen izin⁹² veya sağlanan yetkidir⁹³. Temsil yetkisi, temsil edilenin temsilciye ulaşması gereken bir irade beyanına dayanan tek taraflı bir hukuki işlemle verilmektedir.⁹⁴

Temsil yetkisi, temsil olunanın temsilciye kendisini üçüncü şahıslar nezdinde temsile yetkili olduğunu bildiren bir tek taraflı irade açıklaması olduğundan bunun temsilci tarafından kabulüne gerek bulunmamaktadır.⁹⁵ Nitekim hazır olmayanlar arasındaki temsilde, temsil ilişkisi yetki verilmesine ilişkin irade beyanı temsilciye varır varmaz kurulmuş sayılmakta ve temsilcinin temsil yetkisinin verildiğini fiilen öğrenmesi koşul olarak aranmamaktadır.⁹⁶

Tek taraflı bir irade açıklaması olan temsil yetkisi verme işleminin içeriğinin; TBK'nun 27'nci maddesi uyarınca geçerli olabilmesi için mümkün, hukuka ve ahlaka uygun olması gerekmektedir.⁹⁷ Son olarak temsil yetkisini veren beyan kural olarak bir

⁸⁷ EREN, s.453; ÖMEROĞLU ORUÇ, s.37.

⁸⁸ OĞUZMAN ÖZ, s.168; EREN, s.453.

⁸⁹ EREN, s.453.

⁹⁰ EREN, s.454.

⁹¹ ÖMEROĞLU ORUÇ, s.37.

⁹² AKINTÜRK / ATEŞ, s.76; ANTALYA, s.377.

⁹³ EREN, s.454.

⁹⁴ ANTALYA, s.377; AKINTÜRK / ATEŞ, s.76-77; EREN, s.454; OĞUZMAN ÖZ, s.227; ÖMEROĞLU ORUÇ, s.37.

⁹⁵ ANTALYA, s.377; EREN, s.455; AKINTÜRK / ATEŞ, s.77.

⁹⁶ EREN, s.455; AKINTÜRK / ATEŞ, s.77.

⁹⁷ ÖMEROĞLU ORUÇ, s.38; EREN, s.455.

şekle tabi olmamakla birlikte; bazı durumlarda temsil yetkisini gösteren yazılı bir belge olan “yetki belgesi” ile de temsilciye verilebilmektedir.⁹⁸

D. Temsilcinin Hareket Şekline Göre Temsil

Temsilcinin temsil ilişkisi içerisinde temsil edilen adına irade beyanında bulunma yetkisine sahip olup olmadığı esas alınarak aktif temsil ve pasif temsil olmak üzere ikili ayrıma gidilmektedir.

1. Aktif Temsil

Doğrudan doğruya temsil ilişkisinde temsilci, temsil edilen adına irade beyanında bulunma yetkisini haiz olduğu temsil türüne “aktif temsil” denilmektedir.⁹⁹ Aktif kelimesi ile anlatılmak istenilen; temsilcinin kendisine tanınan temsil yetkisi kapsamında fakat kendine ait irade beyanına hareket kazandırarak üçüncü şahsa ulaştırmasıdır.¹⁰⁰

TBK'nun 40 ila 48'inci maddeleri arasında aktif temsil düzenlenmesine karşın pasif temsile ilişkin düzenleme bulunmamaktadır. Ancak kanunda aktif temsile ilişkin hükümlerin kıyasen pasif temsile de uygulanması gerekmektedir.¹⁰¹ Öğretide hakim görüş, temsilciye aktif temsil yetkisi verilmesi halinde aksi anlaşılmıyor ise aktif temsil yetkisi içerisinde kalan konularda pasif temsil yetkisini de kapsadığını savunmaktadır.¹⁰² Örnek üzerinden açıklamak gerekir ise; temsilciye sözleşme kurma konusunda öneride bulunma yetkisi verilmiş ise temsilcinin kural olarak üçüncü kişinin öneri beyanına muhatap olma ve kabul beyanını ileri sürme hususunda da yetkilendirilmiş olduğu kabul edilmektedir.¹⁰³

2. Pasif Temsil

Temsil ilişkisi içerisinde temsilcinin temsil edilen adına iradesini beyan edemediği ve sadece temsil edilen adına kendisine yönelen beyanları kabule yetkili olduğu temsil türü pasif temsildir.¹⁰⁴ Aktif temsil yetkisi kural olarak pasif temsil yetkisini

⁹⁸ ANTALYA, s.379; EREN, s.455; AKINTÜRK / ATEŞ, s.77.

⁹⁹ EREN, s.450; ÖMEROĞLU ORUÇ, s.43.

¹⁰⁰ ÖMEROĞLU ORUÇ, s.43.

¹⁰¹ ÖMEROĞLU ORUÇ, s.43.

¹⁰² OĞUZMAN ÖZ, s.180; EREN, s.450; ÖMEROĞLU ORUÇ, s.43.

¹⁰³ ÖMEROĞLU ORUÇ, s.44.

¹⁰⁴ EREN, s.450; OĞUZMAN ÖZ, s.180.

de içermektedir.¹⁰⁵ Ancak yalnızca pasif temsil ilişkisinin kurulması her zaman mümkündür ve bunu belirleyen temsil edilenin iradesidir.

Temsil olunan adına temsilcinin iradesini beyan edemediği pasif temsil yetkisini örnek üzerinden anlatmak gerekir ise; temsilcinin sözleşme yapma teklifinde bulunamaması sadece temsil olunan adına kendisine yöneltilen beyanları kabul etmeye yetkisinin bulunmasıdır.¹⁰⁶

E. Temsil Yetkisinin Bulunup Bulunmamasına Göre Temsil

Temsilcinin temsil olunan adına ve hesabına hukuki işlemler yapmaya yetkili olup olmaması bakımından yetkili temsil ve yetkisiz temsil olmak üzere ikili bir ayrım tabi tutulmaktadır.¹⁰⁷

1. Yetkili Temsil

Yetkili temsil, temsilcinin kendisine tanınan yetkiye dayalı olarak ve bu yetki sınırları dahilinde temsil edilen adına ve hesabına hukuki işlem gerçekleştirmesi olarak tanımlanmaktadır.¹⁰⁸ Yetkili temsil ilişkisi kapsamında; temsilcinin kanunen ya da iradi temsil yoluyla yetkilendirilmesi ve bu yetkiyi kullanması durumları bulunmaktadır. Nitekim temsilcinin yaptığı hukuki işlemlerden doğan hak ve borçların temsil edilene ait olabilmesi için TBK'nun 40/1'inci maddesi uyarınca, temsilcinin temsil yetkisine sahip bulunması gerekmektedir.¹⁰⁹

2. Yetkisiz Temsil

Yetkisiz temsil, yetkisi bulunmayan ya da kendisine temsil yetkisi tanındığı halde daha sonra bu yetkisi sonlandırılan temsilcinin yetkisi halen bulunuyormuşçasına temsil edilen adına ve hesabına hukuki işlem gerçekleştirmesi olarak tanımlanmaktadır.¹¹⁰

Temsil edilen adına işlem gerçekleştiren temsilcinin üçüncü şahısla gerçekleştirilen hukuki işlemin kurulduğu an itibari ile geçerli bir temsil yetkisine sahip

¹⁰⁵ EREN, s.450.

¹⁰⁶ EREN, s.450; ÖMEROĞLU ORUÇ, s.44.

¹⁰⁷ AKINTÜRK / ATEŞ, s.76.

¹⁰⁸ ÖMEROĞLU ORUÇ, s.44.

¹⁰⁹ AKINTÜRK / ATEŞ, s.76.

¹¹⁰ AKINTÜRK / ATEŞ, s.76; ÖMEROĞLU ORUÇ, s.45.

bulunması gerektiğinden; yetkisiz olduğunu bilerek veya bilmeyerek ancak yetkisiz şekilde bir hukuki işlemi gerçekleştiren kimseye de yetkisiz temsilci denilmektedir.¹¹¹

F. Temsilci Sayısına Göre

Temsil olunan bir kişiye temsil yetkisi tanıyabileceği gibi birden çok kişiye de temsil yetkisi tanıyabilmektedir. Bu kapsamda tek kişiye temsil yetkisi verildiğinde buna tek başına temsil; birden fazla kişiye temsil yetkisi verildiğinde ise buna birlikte temsil denilmektedir.¹¹² Birlikte temsilin kendi içerisinde elbirliği temsil ve müteselsil temsil olmak üzere iki ayrı türü bulunmaktadır.

1. Tek Başına Temsil

Temsil edilen tarafından tek bir kişiye temsil yetkisinin tanınması halinde tek başına temsil durumu söz konusu olmaktadır.¹¹³ Ayrıca temsil edilen her bir temsilciye ayrı ayrı işlerde ya da konularda temsil yetkisi tanıdığı ise bu durumda da tek başına temsil bulunmaktadır.¹¹⁴

2. Birden Fazla Temsilci İle Temsil

Birden fazla temsilcinin aynı iş veya konuda işlem yapmak amacıyla temsil yetkisini haiz olduğu temsil türüdür¹¹⁵. Birden fazla temsilcinin olması halinde temsil ilişkisi elbirliği temsil ve müteselsil temsil olmak üzere iki ayrı tür üzerinden incelenmelidir.

a. Elbirliği Temsil

Birlikte temsilci olanların yalnızca tümünün bir arada temsil edilen adına işlem yapabilmesine elbirliğiyle temsil denilmektedir.¹¹⁶ Elbirliğiyle temsilde önem arz eden husus temsilcilerin hukuki işlem gerçekleştirirken birlikte hareket etme iradeleridir. Ancak temsilcilerin temsil yetkilerini aynı anda birlikte kullanmaları gerekmekte olup; yapılan işleme sonradan dahil olmalarıyla da elbirliği temsil

¹¹¹ ÖMEROĞLU ORUÇ, s.45-46.

¹¹² ANTALYA, s.382.

¹¹³ ÖMEROĞLU ORUÇ, s.46.

¹¹⁴ ANTALYA, s.382.

¹¹⁵ ANTALYA, s.382.

¹¹⁶ ANTALYA, s.383.

gerçekleştirilebilmektedir.¹¹⁷ Diğer temsilciler aralarından bir temsilcinin yaptığı işlemi öğrendikten sonra; onay şeklinde de rıza gösterebilirler.¹¹⁸

Resmi şekle tabi işlemler söz konusu olduğunda ise elbirliğiyle temsilcilerin resmi memur önünde işleme katılması ve işlemi tümünün imzalamasıyla hukuki işlem tamamlanmış olmaktadır.¹¹⁹

b. Müteselsil Temsil

Birlikte temsilcilerden her birinin diğer temsilcilerin iştiraki olmaksızın tek başına temsil yetkisini haiz olması durumunda müteselsil temsilin varlığı söz konusu olmaktadır.¹²⁰ Birlikte temsilin söz konusu olması halinde temsil olunanın irade beyanının yorumlanması suretiyle temsilin hangi türüne ait olduğu belirlenebilecektir.

Temsil edilen tarafından temsilcilerden her birine yalnızca temsilcinin kimliğini gösterir ayrı bir temsil belgesi tanzim etmiş ise müteselsil temsilin bulunduğu kabul edilmektedir.¹²¹ Ancak temsil edilen tüm temsilcilerin kim olduğunu belirterek tek bir yetki belgesi tanzim etmiş ve bu belgede temsilcilerin yetkilerinin müteselsil olduğu da belirtilmemiş ise el birliğiyle temsilin varlığı kabul edilmektedir.¹²²

G. Temsil Yetkisinin Veriliş Şekline Göre

Temsil yetkisinin veriliş şekline göre yapılan ayırımda; temsil edilen tarafından temsil yetkisinin temsilciye ve temsil ilişkisine istinaden hukuki işlemin yapılacağı üçüncü kişiye bildirilmesine göre ikili bir ayırıma gidilmektedir.

1. İç Temsil

Temsil edilen ile temsilci arasındaki hukuki ilişki, tek taraflı varması gerekli bir irade beyanı ile temsil edilenin temsilciye temsil yetkisi vermesi neticesinde oluşmaktadır.¹²³ Buna "iç temsil ilişkisi"; iç temsil ilişkisinden doğan yetkiye de "iç temsil yetkisi" adı verilmektedir.¹²⁴ Kural olarak iç temsil yetkisi, temsil edilenin irade beyanının temsilciye ulaştığı anda hüküm ifade etmeye başladığından; temsilcinin

¹¹⁷ ANTALYA, s.383.

¹¹⁸ ÖMEROĞLU ORUÇ, s.48.

¹¹⁹ ANTALYA, s.383; ÖMEROĞLU ORUÇ, s.48.

¹²⁰ ANTALYA, s.382; ÖMEROĞLU ORUÇ, s.48.

¹²¹ ANTALYA, s.383; ÖMEROĞLU ORUÇ, s.48.

¹²² ANTALYA, s.383; ÖMEROĞLU ORUÇ, s.48.

¹²³ EREN, s.455.

¹²⁴ EREN, s.455.

kabul beyanına ihtiyaç duyulmaksızın iç temsil ilişkisinin kurulduğu kabul edilmektedir.¹²⁵

İç temsil ilişkisi ve yetkisinin doğal bir sonucu olarak temsilci tarafından gerçekleştirilen hukuki işlemin hüküm ve neticeleri temsil edilenin hukuki alanında meydana gelmekte olup; iç temsil yetkisi ilke olarak temsil edilenin menfaatlerinin korunması amacını gütmektedir.¹²⁶

2. Dış Temsil

Temsil edilen tarafından temsil yetkisinin hukuki işlem gerçekleştirilecek üçüncü şahsa bildirilmesine dış temsil yetkisi denilmektedir.¹²⁷ Dış temsilde; temsil edilen temsil yetkisini temsilciye değil, temsilcinin işlem yapacağı üçüncü şahsa bildirmektedir. Temsil edilen tarafça üçüncü şahıslara, temsilciye temsil yetkisinin verildiği yazılı veya sözlü kanallarla bildirilebilir.¹²⁸

Dış temsil yetkisinin temsil edilen tarafından üçüncü şahıslara bildirilmesiyle güven sağlanmış olmakta ve güven neticesinde üçüncü şahısların bildirilen temsil yetkisinin varlığına karşı iyiniyetleri korunmaktadır.¹²⁹ Ancak temsil yetkisi iç temsille yani temsilciye yapılan beyanla kurulduğundan; sadece dış temsil yetkisi ile temsil yetkisi geçerli olarak kurulamamaktadır.¹³⁰ Bununla birlikte; temsil yetkisinin verildiği bildirilen iyiniyetli üçüncü şahıslar bakımından temsil sanki gerçek bir yetki varmışçasına hüküm ve neticelerini doğuracaktır.¹³¹ Nitekim üçüncü şahısların

¹²⁵ ÖMEROĞLU ORUÇ, s.49.

¹²⁶ EREN, s.455.

¹²⁷ EREN, s.455; OĞUZMAN ÖZ, s.172.

¹²⁸ EREN, s.455.

¹²⁹ "Sözleşmede vekâletin nasıl yerine getirileceği hakkında açık bir hüküm bulunmasa veya yapılan işlem dış temsil yetkisinin sınırları içerisinde kalsa dahi vekilin bu yükümlülüğü daima mevcuttur. Hatta malik tarafından vekilin bir taşınmazın satışında, dilediği bedelle dilediği kimseye satış yapabileceği şeklinde yetkili kılınması, satacağı kimseyi dahi belirtmesi, ona dürüstlük kuralını, ... ve özen borcunu göz ardı etmek suretiyle, makul sayılacak ölçüler dışına çıkarak satış yapma hakkını vermez. Vekil edenin yararı ile bağdaşmayacak bir eylem veya işlem yapan vekil değinilen maddenin son fıkrası uyarınca sorumlu olur. Bu sorumluluk BK'de daha hafif olan işçinin sorumluluğuna kıyasen belirlenirken, TBK'de benzer alanda iş ve hizmetleri üslenen basiretli bir vekilin sorumluluğu esas alınarak daha da ağırlaştırılmıştır.

Öte yandan, vekil ile sözleşme yapan kişi 4721 s. Türk Medeni Kanunu'nun 3. maddesi anlamında iyi niyetli ise yani vekilin vekalet görevini kötüye kullandığını bilmiyor veya kendisinden beklenen özeni göstermesine rağmen bilmesine olanak yoksa, vekil ile yaptığı sözleşme geçerlidir ve vekil edeni bağlar. Vekil vekâlet görevini kötüye kullansa dahi bu husus vekil ile vekâlet eden arasında bir iç sorun olarak kalır, vekil ile sözleşme yapan kişinin kazandığı haklara etkili olamaz."bkz. Yargıtay 1. Hukuk Dairesi, 2015/8642 E., 2018/8587 K., 29.03.2018 T., <https://lib.kazanci.com.tr/kho3/ibb/files/dsp.php?fn=1hd-2015-8642.htm&kw='2015/8642'&cr=yargitay#fm> (E.T.:15.05.2022); EREN, s.456; ÖMEROĞLU ORUÇ, s.49.

¹³⁰ EREN, s.456.

¹³¹ EREN, s.456.

iyiniyeti, yetki yokluğunu gidermekte ve temsil yetkisi bulunmamasına rağmen temsilcinin gerçekleştirdiği hukuki işlem temsil edileni bağlamaktadır.¹³² TBK'nun 41/2'nci maddesi uyarınca, temsil yetkisi üçüncü şahıslara bildirilmiş ise yetkinin varlığı ve kapsamının belirlenmesinde temsil edilen tarafça yapılan bildirim esas alınacaktır.¹³³

Son olarak TBK'nun 43/3'üncü maddesi kapsamında, temsil edilen verdiği yetkiyi üçüncü şahıslara açıkça veya dolaylı olarak bildirmişse; yetkiyi kısmen veya tamamen geri aldığı bu kişilere bildirmedeği takdirde, yetkinin geri alındığı iyiniyetli üçüncü şahıslara karşı ileri süremeyecektir.¹³⁴ Bu husus görünüşte temsil yetkisi, katlanma yetkisi ve yetki benzeri gibi kavramlarla adlandırılmaktadır.¹³⁵

H. Temsil Yetkisinin Kapsamına Göre

Temsil yetkisi verilirken konu bakımından ve kapsamına göre sınırlandırılması halinde genel temsil yetkisi ve özel temsil yetkisi olarak ikili ayrıma gidilerek tasnif edilmektedir.

1. Özel Temsil

Temsil edilen tarafından belirlenen bir hukuki işlemin gerçekleştirilmesi maksadıyla temsilciye yetki verilmesine özel temsil yetkisi denilmektedir.¹³⁶ Temsil yetkisi belirli veya birkaç hukuki işlemi yapmak üzere örneğin; temsil edilen taraf olduğu arsa payı karşılığı inşaat sözleşmesini imzalamak veya temsil edilenin kiracı olduğu ev için tahliye taahhüdünden bulunmak maksadıyla düzenlenmiş ise özel temsil yetkisinin bulunduğunu söylemek gerekir.

2. Genel Temsil

Temsil yetkisi temsil edilene ait her türlü hukuki işlemin gerçekleştirilmesi ya da geniş hukuki işlemler demetinin¹³⁷ yerine getirilmesi maksadı ile temsilciye tanınmışsa genel temsil yetkisi söz konusu olmaktadır.¹³⁸ Mamafih genel temsil yetkisinin kapsamına girmeyen ve ancak kanunen özel bir yetkiye dayanılarak yapılabilecek

¹³² EREN, s.456.

¹³³ ÖMEROĞLU ORUÇ, s.50.

¹³⁴ EREN, s.457; ÖMEROĞLU ORUÇ, s.50.

¹³⁵ EREN, s.457.

¹³⁶ AKINTÜRK / ATEŞ, s.78.

¹³⁷ ÖMEROĞLU ORUÇ, s.51.

¹³⁸ AKINTÜRK / ATEŞ, s.78.

örneğin; “dava açma”, “sulh olma”, “kefalet” gibi önemli işlemlerde özel temsil yetkisinin varlığı hukuki gerekliliktir.¹³⁹

I. Ön Temsil- Alt Temsil- Yan Temsil

Kural olarak, temsilcinin bizzat temsil yetkisini kullanması gerekmekte ise de istisnai olarak temsil edilen tarafından temsilciye kendisini temsil etmek üzere; bir üçüncü kişiye temsil yetkisi vermesi konusunda yetki verilmesi söz konusu olabilmektedir.¹⁴⁰ Bu durumda yetki veren temsilciye “ön temsilci”, temsilcinin yetki verdiği üçüncü kişiye ise “alt temsilci” denilmektedir.¹⁴¹ Temsil edilenin temsilciye alt temsilci atayabilmesi hususunda yetki verdiğinin temsil belgesinin içeriğinden anlaşılması gerekmekte olup; alt temsilcinin temsil belgesinin kapsamını da asıl temsilci, kendi temsil yetkisi kapsamında ve yetkilerini aşmamak suretiyle aynen veya sınırlayarak belirleyebilmektedir.¹⁴²

Temsilcinin birden fazla yan temsilciye yetki vermesi halinde; alt temsilcilerin birbirlerine göre durumları “yan temsilci”¹⁴³ olarak adlandırılmakta olup; yan temsilciler kendilerine asıl temsilci tarafından tanınan yetkiler kapsamında temsil edilen adına hukuki işlem gerçekleştirme yetkisini haizdirler.

J. Çifte Temsil

İki farklı gerçek veya tüzel kişinin temsilcisi olarak aynı kişinin yetkilendirilmesi söz konusu olduğundan çifte temsil durumu oluşmaktadır.¹⁴⁴ Temsilci ile temsil edilen arasındaki güven ilişkisi çerçevesinde aralarında menfaat çatışması olduğu zaman, temsil edilenin faydası üstün tutulduğundan; temsilcinin kendi kendisiyle işlem yapmasında ve çifte temsilde öğretide hakim görüşe göre temsil yasağı bulunduğu kabul edilmektedir.¹⁴⁵

TBK kapsamında çifte temsile ilişkin düzenleme bulunmaması sebebiyle kanun boşluğu, mehz İsviçre Borçlar Kanunundaki hükümler ve İsviçre Federal Mahkemesi kararlarından esinlenilerek doldurulmaya çalışılmaktadır.¹⁴⁶ Bu kapsamda, temsil

¹³⁹ AKINTÜRK / ATEŞ, s.78-79.

¹⁴⁰ ANTALYA, s.383; ÖMEROĞLU ORUÇ, s.51.

¹⁴¹ ÖMEROĞLU ORUÇ, s.51.

¹⁴² ANTALYA, s.384.

¹⁴³ ÖMEROĞLU ORUÇ, s.51.

¹⁴⁴ ÖMEROĞLU ORUÇ, s.52; ANTALYA, s.389.

¹⁴⁵ ANTALYA, s.389.

¹⁴⁶ ANTALYA, s.390.

edilenin özel yetki vermesi veya yapılacak hukuki işlemin temsil edilene zarar vermeyecek nitelikte olması halleri istisna olmak üzere; çifte temsilin söz konusu olduğu hukuki işlemler temsil edileni bağlamayacak ve yetkisiz temsile ilişkin hükümler uygulanacaktır.¹⁴⁷

¹⁴⁷ ANTAYA, s.390.

SONUÇ

Üçlü borç ilişkilerinin önemli bir türünü oluşturan ve bünyesinde üç köşeli bir hukuk ilişkisini barındıran temsil kurumu ve temsil kurumunun türleri çalışmamız kapsamında detaylı bir şekilde incelenmeye çalışılmıştır. Temsil edilen, temsilci ve üçüncü kişi arasındaki üç köşeli ilişki bakımından aralarında hangi tür temsil ilişkisinin bulunduğu tespit edilmesi uyuşmazlık yaşanması halinde başvurulacak yasal dayanağın belirlenmesini sağlaması bakımından önem arz etmektedir.

Çalışmamızda öncelikle doğrudan doğruya temsil ve dolaylı temsil ayrımı üzerinde durulmuştur. Bu kapsamda üçüncü kişi ile temsilcinin gerçekleştirdiği hukuki işlemde kim adına ve hesabına hareket edildiğinin tespit edilmesinin taşıdığı önem vurgulanmıştır.

İkinci olarak temsilin kaynağı bakımından iradi temsil ve kanuni temsil ayrımına gidilmiştir. Temsil ilişkisinin temsil olunanın iradesinden kaynaklandığı iradi temsil ile yasadan kaynaklandığı kanuni temsil üzerinden açıklamalara ve doğrudukları sonuçlara değinilmiştir. TBK'nun temsili düzenleyen maddelerinde esas alınan temsil türünün iradi temsil olduğu açıklanmıştır. İradi temsilin mümkün olabilmesi için temsil yetkisinin varlığı ile başkası adına hareket etme unsurlarının bir arada bulunması gerektiği üzerinde durulmuştur.

İradi temsil ve kanuni temsil ile doğrudan doğruya temsil ve dolaylı temsil olarak temsilin türlerinin asıl önem arz eden konu başlıkları Yargıtay kararları ışığında detaylı bir şekilde ele alındıktan sonra; temsil olunan tarafından temsilciye tanınan hareket kabiliyetine göre aktif ve pasif temsil açıklanmıştır. Diğer bir başlık altında temsilcinin temsil yetkisinin varlığına ve verilen temsil yetkisinin sınırları içerisinde yetkisini kullanmasına göre yetkili ve yetkisiz temsile yer verilmiştir. Temsil ilişkisi içerisindeki temsilci sayısına göre tek başına temsil ve birlikte temsil ayrımına; temsil yetkisinin verilmiş şekline göre iç ve dış temsile; temsil yetkisinin kapsamına göre özel ve genel temsile değinilerek çalışma tamamlanmıştır.

KAYNAKÇA

AKBIYIK, Cem, "Temsil Yetkisi ve Temel İlişki", Journal of Istanbul University Law Faculty, C.55, S.4, 1997, s.217-232.

AKINTÜRK, Turgut / ATEŞ, Derya, Borçlar Hukuku Genel Hükümler Özel Borç İlişkileri, 26. Baskı, İstanbul, 2017.

AKYOL, Şener, Tam Üçüncü Şahıs Yararına Sözleşme, Vedat Kitapçılık Yayınları, İstanbul, 2008.

ANTALYA, O.Gökhan, 6098 Sayılı Borçlar Kanunu'na Göre Borçlar Hukuku Genel Hükümler, Beta Yayınları, 2. Baskı, İstanbul, 2013.

DEMİR, Bahadır, "6098 Sayılı Türk Borçlar Kanunu Kapsamında Doğrudan Temsil Müessesesi", Inonu University Law Review, C.6, S.1, 2016, s.249-278.

DENİZ, Defne, "Güven İlkesinin Türk Borçlar Kanunu'ndaki Temsil İlişisine Yansımaları", Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Yeditepe Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, İstanbul, 2021.

EREN, Fikret, Borçlar Hukuku Genel Hükümler, 22.Baskı, Yetkin Yayınları, Ankara, 2017.

İBİŞ, Funda, "Çocuğun temsilci Olması ve Hukuki Sonuçları", Dokuz Eylül Hukuk Fakültesi Dergisi, Prof. Dr. Şeref ERTAŞ'a Armağan, C.19, Özel Sayı, 2017, s.1103-1137.

KILIÇOĞLU, Ahmet, Borçlar Hukuku Genel Hükümler, 19.Baskı, Turhan Kitabevi Yayınları, Ankara, 2015.

KOCAMAN, B. Arif, Alacağın Temlikinin Benzer Üçlü İlişkiler Karşısındaki Teorik Sınırı Sorunu, Banka ve Ticaret Hukuku Araştırma Enstitüsü, Ankara, 1989.

OĞUZMAN, M. Kemal/ ÖZ, Turgut, Borçlar Hukuku Genel Hükümler, 7.Baskı, Vedat Kitapçılık Yayınları, İstanbul, 2009.

ÖMEROĞLU ORUÇ, Handan, "Yetkisiz Temsil", Yayınlanmamış Doktora Tezi, Ankara Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Ankara, 2018.

ÖZDEMİR ALBAYRAK, Şule, "Türk Borçlar Hukukunda Temsil", Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, İstanbul Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, İstanbul, 2009.

REİSOĞLU, Safa, Türk Borçlar Hukuku Genel Hükümler, Beta Yayınları, İstanbul, 2013.

TİFTİK, Mustafa / ŞEN, Elif, "Yetkisiz Temsilde Culpa In Contrahendo Sorumluluğu", Marmara Üniversitesi Hukuk Araştırma Dergisi, C.22, S.3, 2016, s.2643-2664.

YILMAZ KILIÇOĞLU, Kumru, "Temsil Yetkisinin Açıklanması", Ankara Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi, C.70, S.2, 2021, s.361-388.